

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II. Per quid constituatur liberum Dei decretum; seu quid superaddat
actus liber Dei, ad perfectiones ejus necessarias?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

ARTICULUS II.

*Per quid constituatur liberum Dei decretum,
seu quid super addat actus liber Dei, ad
perfectiões ejus necessarias?*

§. I.

Aperitur difficultas, & referuntur sententia.

Questionem omnium difficillimam aggredimur, quæ Theologorum omnium torquet ingenia, vel absorbet; & quæ merito vocari potest anigma sacratissimum, omnibus mortalibus adhuc incognitum, & humanis discursibus prorsus inexplicabile: Unde plures Theologi perfectam ejus intelligentiam differunt usque ad visionem beatificam, & æternam vitæ fruitionem. Ut tamen hæc aliquam ejus notitiam & solutionem habere possimus, antequam varia Recentiorum placita in medium adducam, rationem dubitandi, ac difficultatis nodum duplici argumento concludam.

Primum est: Actus liber ex proprio conceptu petit quod deficere possit, seu non esse in subiecto volente: Sed nihil Deo intrinsecum potest, vel potius illi deficere, si in eo non esse, cum ille sit omnino immutabilis & invariabilis: Ergo in nullo intrinseco voluntati divinæ, decretum Dei liberum consistere potest.

Quod si ob hanc rationem ad aliquid extrinsecum configiatur, militat non minus efficax argumentum. Nam de ratione actus liberi, voluntatem constituentis in actu secundo volentem, est quod immanens sit, & vitalis: Ergo nequit per formam extrinsecam, & non immanentem, nec vitalem constitui. Quæ dubitandi ratio adeo Theologorum torset ingenia, ut illos in tot ferè sententias quot capita abire coegerit.

Dux tamen sunt extremæ, & inter se omnino oppositæ, ex quibus quasi è fontibus & capitibus ceteræ dimanarunt. Prima, ut salvet immutabilitatem Dei, videtur negare ejus libertatem: asserit enim actum liberum in Deo non esse aliquam determinationem intrinsecam ejus voluntatis, sed illum constitui formaliter liberum per denominationem extrinsecam, ex actione quæ creaturas ad extra produxit, quæ juxta hanc sententiam est formaliter transiens, & in ipsis creaturis recepta. Ita Aureolus supra citatus, & quidam alii, quos refert Basilus Legionensis, quæst. 6. Scholasticæ variarum disp. cap. 3.

E Secunda sententia extreme opposita, ut salvet Dei libertatem, videtur tollere ejus immutabilitatem: docet enim decretum liberum consistere in perfectione quadam Deo intrinseca & extensiva, ratione distincta à perfectione necessaria, quæ quia libera est, absque ulla imperfectione potuit deficere à divina voluntate. Sententiam istam sic explicatam Cajetani communiter attribuit Recentiores, eamque variis notant censuris, illam absurdam, parum in fide ratam, pias aures offendentem, appellantes: ut videri potest apud Valentiam, Vazquem, & Molinam. Suarez tamen sentit hanc sententiam, spectatâ solum ratione naturali, verisimilem esse & probabilem; si tamen digne censeamus de Deo, & ut fide docemur, dicit se non posse illi assentiri. In quo parum consequenter locutum esse notavit Arriaga, nam quæ contra sententiam Caje-

A tani obijci possunt, non tam ex fide, quàm ex ratione naturali petuntur; imò quæ ex fide obijciuntur, solvit Arriaga ibidem. Ipse verò sententiam Cajetani declarari penitus difficultatem libertatis divinæ, nec in hac vita aliam clariorem viam, pro illius solutione apparere: nihilominus stando rationi naturali, eam verisimilem non esse. In quo sine dubio ipse parum consequenter locutus est: Nam libertas voluntatis divinæ declarari & defendi debet, prout ratione naturali cognoscitur: Ergo si difficultas circa libertatem divinam penitus sententiam Cajetani evacuatur & declaratur, non potest illius sententia opponi his quæ naturalis ratio dicit de divina libertate, ac proinde stare nequeunt hæc duo quæ asserit Arriaga loco citato: scilicet sententiam Cajetani penitus declarari libertatem divinæ voluntatis, & illam esse improbabilem, ratione naturali spectatâ.

B Existimo ego, hanc sententiam, prout ab illis Authoribus explicatur, à Cajetani mente profusum esse alienam, ipsumque intelligendum & interpretandum esse de perfectione libera, quæ possit deficere, non in ratione perfectionis, sed in ratione terminationis, de quo infra. Erta illum interpretantur Nazarius, Joannes à sancto Thoma, & plures alii, ab hac calumnia rectè doctissimum illum Cardinalem vindicantes.

C Inter has duas sententias extreme oppositas, plures sunt mediæ, quæ utriusque rigorem mitigare, & temperare conantur. Prima moderatio est, decretum Dei liberum non consistere adæquate in formalitate intrinseca, nec in aliquo extrinseco sed in utroque simul. Ita Basilus ubi supra cap. 5. & 6. Granada tract. de voluntate Dei disp. 5. sect. 5. Arrubal, Herice, & alij. Differunt tamen inter se in eo, quod Basilus & Herice volunt illud extrinsecum, quod constitutionem actus liberi Dei ingreditur, esse passivam productionem creaturarum, seu effectum ad extra productum, quem volunt intrare in recto, & ut formam partialiter constituentem: Granada verò & Arrubal docent illud extrinsecum esse actionem productivam creaturarum, illamque solum in obliquo & terminativè, in constitutione divini decreti importari.

D Secunda moderatio adhibetur à Fonseca libro 7. Metaph. cap. 8. conclusionem 10. quem sequuntur Salas 1. 2. quæst. 6. tract. 1. disp. 1. sect. 8. §. 7. ad 8. qui docent actum liberum addere ad necessarium, non quidem perfectionem extensivam, potentem à Deo deficere (in quo à sententia Cajetani, prout ab ipsis intellecta, recedunt) sed modum realem, seu realem extensionem, solum ratione ab actu necessario distinctam, quæ potuit realiter deficere, quoad suam realitatem modale, licet postquam exitit, non potuerit non esse.

E Tertia moderatio est aliorum, qui docent actum Dei liberum formaliter, vel saltem completivè, & inadæquate constitui per respectum rationis ad creaturas existentes vel futuras. Ita ex antiquis Thomistis videntur docere Capreolus in 1. dist. 45. quæst. 1. & Ferrariensis 1. contra Gent. cap. 82. & ex Recentioribus Marcus à Serra hic art. 3. Quos sequitur Vazquez disp. 22. cap. 2. ubi ait: *Voluntas libera Dei est ipsa essentia divina per modum actus eliciti; includit tamen habitudinem quadam rationis ad res futuras.*

F Quarta & ultima sententia, quæ mihi videtur pro abrior, & doctrinæ D. Thomæ conformior, infra §. 5. explicabitur.

Disp. 40.
Metaph.
sect. 9.

Disp. 28.
sect. 11.

Rejiciuntur dua extrema sententia.

Dico primo: Decretum Dei liberum, in de-
nominatione extrinsecum, petita ab actione
transcendere, quia Deus creaturas ad extra produ-
xit, adequate non consistere.

Probatur conclusio: Primo quia juxta hanc sententiam, non nisi in sensu metaphorico sal-
vatur Deus liberè velle creaturas: Sed hoc re-
pugnat Scripturæ, ut constat ex locis articulo
precedenti relatis: Ergo &c. Sequela Majoris
est evidens, externa enim creaturarum produ-
ctio non nisi metaphoricè potest dici illarum
voluta, & solum potest esse voluntas signi, non
autem beneplaciti: unde juxta hanc senten-
tiam Aureoli, nulla datur in Deo voluntas be-
neplaciti, sed tantum signi, quod est contra
communem Theologorum sententiam.

27 Secundò, Deus ab æterno dicitur liberè vo-
lens creaturas, & tamen actio illa transiens,
quam ponit ista sententia, non fuit ab æterno, sed
in tempore: Ergo non denominatur liber ab illa.

12 Tertio, Deum esse liberè volentem, est deno-
minatio intrinseca : At intrinseca denominatio
ab actione non immanente, sed formaliter tran-
siente nequit prestari : Ergo Deus non potest
constitui, nec denominari liberè volens creatu-
ras, per actionem formaliter transientem, quâ
illas ad extra produxit.

19 Quarto, Si hæc sententia Aureoli vera esset, absque ullo inconvenienti posset Deus incipere aliquid velle de novo, cum non sit inconveniens, quod actio illa transiens productiva creaturarum, de novo ponatur in tempore : Consequens est falsum, ut constat ex infra dicendis. Ergo & Antecedens.

Denique, Si Deum libere diligere creaturam, nihil aliud esset quam eas producere; cum potentia ad non producendum, ut docet Aureolus: propositio ita ex Psalmo 113. *Omnia quaecumque voluit fecit*, redderet hunc sensum, *omnia quae fecit, cum posset non facere, fecit, quod est ridiculum*. Et ista, *sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret*, sic esset exponenda: *sic deus dicit Filium mundo, ut daret Filium, quae est absurdum locutio*. Denique ista, *salvum me fecit, quoniam voluit me*, sic debet interpretari in sententia Aureoli: *salvum me fecit, quoniam salvum me fecit, quae est nugatoria repetitio*.

Dico secundo: Actum liberum Dei non constitui per aliquam perfectionem extensivam, superadditam ad perfectiones necessarias, & ab illis ratione distinctam.

21 Probatur conclusio: Primo quia si actus liber
Dei aliquam perfectionem extensivam actui ne-
cessario superadderet, Deus posset, vel potuisset
habere aliquam perfectionem quam non haberet.
Sed hoc repugnat actui puro, & summæ perfe-
ctio, ut constat: Ergo & illud. Sequela Majori-
tis evidens: nam in Deo potuit esse decretum
quod de facto non fuit, v. g. decretum creandi
novum mundum, vel assumendi naturam Ange-
licam: Ergo si actus liber Dei aliquam perfe-
ctionem extensivam actui necessario superac-
dat, in Deo potuit esse aliqua perfectio exten-
siva, quæ de facto in illo non est.

22. Secundo, Vel perfectio illa libera & extendi-
va est realiter identificata cum entitate divina
vel non; Si primum, illa non potest entitati
Tom. I.

A deficere, sed solum terminative, & sic hæc opinio coincidit cum communi sententia Thomistarum, infra exponenda. Si secundum, sequitur quod entitas divina & increata sit in potentia in ordine ad illam, quod repugnat actui puro, & summe perfecto.

Terzio, In Deo admittenda non est aliqua perfectio imperfectioni admixta: Sed perfectio defectibilis sub ratione entitatis, vel perfectionis dicit imperfectionem; nam posse non esse, maxima imperfectio est: Ergo illa non debet in Deo admitti.

Denique, Hoc ipso quod perfectio illa entitativè sit defectibilis, debet à voluntate divina entitativè distingui, ut constabit ex dicendis §. sequenti, impugnando sententiam Fonseca & Salas: Sed nulla potest in Deo admitti perfectio entitativè distincta ab ejus voluntate, alioquin illam actuaret & perficeret, & cum ea realem compositionem efficeret: Ergo non potest admitti in Deo aliqua perfectio, defectibilis sub ratione perfectionis, & entitatis: licet (ut infra dicemus) possit in eo admitti perfectio defectibilis sub ratione puræ terminationis.

§. III.

Alie sententie medie confutantur.

Inter duas sententias extremè oppositas, quas
§. præcedenti impugnauimus, duæ versantur
mediæ, breuiter hic confutandæ: quarum una
videtur affinis opinioni Aureoli, altera vero pa-
rum distans à sententia, quæ à Recentioribus tri-
buitur Cajetano.

Dico ergo tertio: Decretum Dei liberum non
constitui, etiam partialiter, & inadæquatè per
aliquid extrinsecum, nempe per effectus quos
Deus ad extra produxit, vel per actionem, &
causalitatem per quam illos produxit.

Probatur conclusio ratione fundamentalis. 24
Implicat causam adæquatè, vel inadæquatè con-
stitui per suum effectum, cum prius naturâ quàm
illum producat, debeat esse completè, & adæ-
quatè constituta. Sed creatura producta, & ac-
tio productiva illarum, sunt effectus decreti vo-
luntatis divinæ: Deus enim (ut inquit Aposto-
lus) *operatur omnia secundum consilium voluntatis*
sue: Ergo repugnat liberum Dei decretum par-
tialiter & inadæquatè constitui, per effectus ad
extra productos, vel per actionem productivam
illorum.

Confirmatur: In Scriptura creaturæ dicuntur
futura, quia Deus illas vult: dicitur enim Psal. 13.
salvum me fecit, quoniam voluit me. Et Psal. 134.
Omnia quæcumque voluit Dominus fecit. Et Apocal.
2. *Tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam
erant, & creata sunt:* Ergo volitio Dei libera est
causa futuritionis rerum; non verò futuritio re-
rum, ratio constitutiva ipsius liberæ voliti-
onis.

Dices cum Arrubal, & Granado: Velle Dei liberum non constitui, etiam inadæquate, per effectus ad extra productos, sed per causalitatem, seu actionem, quæ Deus illos ad extra produxit; & cum talis actio sit prior creaturis productis, consequens sit quod volitio Dei libera per eam constituta, illas præcedat, sitque ab eis independens, ac proinde quod verè affirmetur creaturas esse existentes vel futuras, quia Deus libere voluit.

Sed contra primò: Non solum creatura, sed etiam

etiam causalitas, seu actio externa, quâ illa produ-
cuntur, est effectus volitionis liberæ Dei; si
semel Deus agit per actionem transeuntem for-
maliter, ut supponunt illi Authores: Ergo non
minus per actionem, quam per effectum produ-
ctum, repugnat constitui liberum Dei decretum.
Consequentia patet ex dictis, Antecedens au-
tem probatur. De illa etiam causalitate & actio-
ne transeunte, verum est dicere, illam existere,
vel futuram esse, quia Deus vult illam esse futu-
ram: Sed non quia vult necessario, alias neces-
sario existeret: Ergo quia vult liberè, & conse-
quenter etiam illa causalitas est effectus voli-
tionis liberæ Dei.

30 Secundò, Actio formaliter transiens, per
quam Deus in sententia Adversariorum produ-
cit creaturas ad extra, non est à voluntate divi-
na immediatè, & tanquam à principio eliciente,
sed mediatè tantum, & tanquam à movente, &
applicante potentiam executivam ad illam eli-
ciendam: Atqui divina voluntas non applicat
potentiam exequentem ad productionem crea-
turarum, ut est amor necessarius, alias necessario
applicaret; nec ut in actu primo liberè volens,
quia ut sic non est applicans, sed potens applica-
re: Ergo applicat illam ut liberè volens in actu
secundo, & consequenter ut volens liberè in
actu secundo, ad talem actionem, & causalita-
tem prius naturâ supponitur, & sic per illam
non constituitur.

31 Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio,
exemplo voluntatis creatæ. Licet enim illa
constituatur formaliter liberè volens, per inter-
nam volitionem ab ea elicitam, non tamen per
actionem externam ab ipsa imperatam, & à po-
tentia executiva elicitam; quia talis operatio
se habet tantum ut effectus ipsius, & eam suppo-
nit prius, saltem naturâ, liberè volentem. Idem
proportionaliter dicendum est de voluntate
Dei, quia similiter actio transiens ad extra, non
comparatur ad illam per modum actionis ab ea
elicitæ, sed per modum effectus ab illa impera-
ti: unde eam prius naturâ supponit liberè volen-
tem, & consequenter liberum Dei decretum,
adæquatè constitutum.

32 Confirmatur, & arguitur amplius: Quia intel-
lectus divinus directivè ad actum divinæ volun-
tatis concurrat, nequit in ratione dirigentis, &
proponentis actu objectum voluntati, per
actum ipsius voluntatis constitui: Ergo pariter,
quia divina voluntas applicativè concurrat ad
actionem transeuntem potentie exequentis, per
quam in sententia Adversariorum, Deus ad ex-
tra creaturas producit, nequit in ratione liberè
applicantis, per talem actionem constitui.

33 Ex his impugnatus manet alter modus dicen-
di Basilii Legionensis, & Valentini Herice, qui
vult actum Dei liberum, inadæquatè & par-
tialiter constitui per ipsos effectus ad extra pro-
ductos: si enim per actionem, & causalitatem
quâ causantur creaturæ, liberum Dei decretum
constitui nequit; à fortiori constitui non pote-
rit per effectus productos, qui posteriores sunt
prædictæ causalitati, & qui cum procedant à
voluntate Dei libera, eam supponunt ut liberè
operantem.

34 Secundò principaliter arguitur, & magis con-
firmatur uterque modus dicendi horum Autho-
rum, in idem ferè rationibus quibus supra senten-
tiam Aureoli impugnavimus. In primis enim, ut
suprà arguebamus, decretum liberum creandi

v.g. mundum, ab æterno convenit Deo, & con-
sequenter ab æterno est in Deo adæquatè il-
litus constitutum: Sed nec effectus causati à
Deo, nec actio quâ causantur (supposito quid
illa sit formaliter transiens, ut dicitur in Adversa-
rii) sunt ab æterno: Ergo liberum Dei decre-
tum, neque per effectus ad extra productos, ne-
que per actionem per quam produciuntur, con-
stitui potest, etiam inadæquatè & partialiter.

Secundò, Denominatio liberè volentis est
Deo intrinseca, ac proinde adæquatè proveni-
ens ab aliqua forma intrinseca, & in Deo exis-
tente: Sed nec effectus ad extra producti, nec
actio transiens productiva illorum, sunt intra
Deum, sed extra: Ergo idem quod prius.

Tertiò, Divina voluntas non solum est indif-
ferens ad causandum vel non causandum crea-
turas, sed etiam ad volendum vel nolendum il-
las causare: Ergo per ordinem ad volitionem vel
nolitionem indifferentem, constituitur liberè
volens: Sed effectus causati, & actio quâ cau-
santur, non sunt volitio: Ergo non constituntur,
etiam inadæquatè, liberum Dei decretum, nec
pertinent ad voluntatem beneplaciti, sed tan-
tum ad voluntatem signi, ut dicemus dispu-
tatione sequenti.

Dico quartò: Actum Dei liberum non adde-
re supra necessarium, modum aliquem realem
ab illo ratione distinctum, qui potuerit Deo de-
ficere quoad suam realitatem modalem. Est
contra Fonscæ & Salas supra citatos, qui
postquam Cajetani sententiam (prout ab ipsis
intelligitur) ut parum in fide tutam rejecerunt,
in suam inciderunt damnationem, eandem se-
quentes, mutato solum nomine perfectionis, in
nomen realitatis modalis.

Probatum ergo primò conclusio ratione quâ
suprà rejecimus prædictam Cajetani sententiam.
Nulla entitas imperfectioni admixta potest in
Deo reperiri formaliter: Sed entitas modalis
defectibilis, importat imperfectionem: Ergo
in Deo admitti non debet. Major constat: Mi-
nor probatur. Aliquid posse non esse, maxima
imperfectio est, cum sit posse esse nihil, quod
est supremus imperfectionis gradus: Sed entitas
modalis defectibilis potest vel non potuit non
esse: Ergo maximam imperfectionem impor-
tat.

Confirmatur: Entitas quæ taliter est, quod po-
tuit realiter non esse, non est à se, sed ab alio ut
à causa vera & reali: Atqui non est à se, sed ab
alio tanquam à causa vera & reali, maxima im-
perfectio est: Ergo entitas modalis, quæ taliter
est quod potuit realiter non esse, maximam im-
perfectionem importat. Minor constat: Elle-
nim ab alio tanquam à causa vera & reali, im-
portat dependentiam ab illa: Sed omnis depen-
dentia dicit imperfectionem: Ergo non est à se
sed ab alio ut à causa, maxima est imperfectio.
Major autem, in qua posita est difficultas, pro-
batur. Deus non aliâ ratione necessario est,
nisi quia non habet esse ab alio, sed à se. Attri-
buta etiam & relationes, ideo necessario sunt
sine potentia ad non essendum, quia omnia
conveniunt in ratione entis à se, per exclusio-
nem causæ. Ergo omnis entitas quæ taliter est,
quod potuit non esse realiter, non est à se per
exclusionem causæ, sed ab alio ut à causa vera &
reali.

Quod amplius arguitur: Attributa namque
& relationes, sunt ab alio virtualiter, nempe ab
essentia

essentia divina in qua virtualiter radican-
tur, & consequenter habent virtualiter causas, & ta-
men quia sunt à se per exclusionem causæ cau-
sas formali influxu, non possunt non esse rea-
liter: Ergo ut aliquid possit realiter non esse,
non sufficit esse ab alio virtualiter, sed necessa-
rio requiritur esse ab alio ut à causa reali, cau-
sante per influxum formalem.

Probat per secundum conclusio ex alio inconve-
nienti: nam entitas illa modalis, quam illi Au-
thores volunt actum Dei liberum superaddere
ad perfectionem necessarias, diceret in essentia
ad perfectionem potentiam; si qui-
dem essentia divina se haberet ad illam, sicut
potentia ad actum, & sicut perfectibile ad per-
fectum, & cum illa faceret reale compositionem.
Dices, talem entitatem modalem non distin-
guere essentia & voluntate divina, ac proinde
non facere compositionem cum illa, nec ad eam
comparari ut actum ad potentiam, vel ut perfe-
ctum ad perfectibile.

Sed contra primo: implicat entitatem moda-
lem realiter defectibilem, identificari cum re
vel entitate realiter indefectibili; alioquin ea-
dem entitas simul esset defectibilis & indefecti-
bilis: Sed entitas illa modalis est defectibilis,
cum potuerit non esse in voluntate divina, ut
fuerit Adversarij; essentia verò & voluntas
divina est omnino indefectibilis: Ergo entitas
illa modalis non potest cum ea realiter identificari.

Secundo, Realis separabilitas est signum evi-
dente realis distinctionis, cum idem à seipso se-
parari realiter nequeat, sicut nec à se ipso reali-
ter produci: unde dicit Aristoteles 7. Topic. cap.
7. Si potest alterum sine altero esse, non erit idem: Er-
go si entitas modalis actum liberum constitu-
ens, fuit realiter separabilis à voluntate divina
id est potuit realiter non esse, divinam voluntate
existente, realiter ab illa distinguitur.

Dices, Ad separabilitatem illius entitatis mo-
dalis à voluntate divina, & entitate increata a-
ctus necessarij, non requiri distinctionem rea-
lem, sed sufficere virtualem & eminentialem,
fundatam in infinitate & eminentia divinæ na-
ture, æquivalentis entitati defectibili & indefe-
ctibili. Sicut ad salvandum quod essentia divina
sit communicabilis, non autem paternitas, suffi-
cit distinctio virtualis fundata in eminentia e-
iusdem divinæ nature, æquivalentis absoluto &
relativo, communicabili & incommunicabili.

Sed contra primo: Non minus repugnare vi-
detur, ut idem separetur à seipso, quam quod
idem à seipso procedat: Sed sola distinctio vir-
tualis non sufficit ad salvandam realem proces-
sionem, ut constat in divinis attributis, quæ licet
virtualiter ab essentia distinguantur, ab ea ta-
men realiter non procedunt: unde realis perso-
narum distinctio, eam solum ratione astruitur in
divinis personis, ut salvetur processio unius ab
altera: Ergo etiam virtualis distinctio non suffi-
ciat ad salvandam realem separabilitatem.

Secundo, Realiter mutabile & realiter im-
mutabile, causabile & incausabile realiter, non
possunt ratione solius distinctionis virtualis, in
una & eadem entitate identificata inveniri: Er-
go pariter sola virtualis distinctio non sufficit,
ut in una entitate conveniat realiter defectibile
& indefectibile.

Tertio, Si virtualis distinctio sufficeret ad rea-
lem separabilitatem, posset etiam sufficere, & se
extendere ad realem separationem; & sic duo

A possent esse mutuo separata realiter, & tamen
non esse realiter, sed tantum virtualiter distin-
cta, quod est prorsus intelligibile.

Denique, Separabilitas includit distinctio-
nem, & supra illam addit negationem essentialis
connexionis: licet enim omnia distincta non sunt
separabilia, ut est certum de fide de personis di-
vinis, & plures docent de materia & forma,
quantitate & figura; omnia tamen separabilia,
sunt realiter inter se distincta: Ergo implicat ac-
tum Dei liberum constitui per aliquam entita-
tem modalem, realiter defectibilem, & à divi-
na voluntate separabilem, & tamen cum ea rea-
liter identificatam, & solâ ratione ab illa distin-
ctam. Ex quo patet disparitas ad exemplum
adductum, communicabilitas enim non impor-
tat negationem essentialis connexionis cum re
incommunicabili, bene autem separabilitas. Un-
de licet eminentia divinæ entitatis, fundans di-
stinctionem virtualem inter essentiam divinam
& paternitatem, sufficiat ad verificandum, quod
essentia divina communicetur Filio, non vero
paternitas; non tamen sufficit, ut idem à seipso
separetur, aut separabile sit.

Tertio principaliter arguitur contra eandem
sententiam, Modus ille superadditus actui neces-
sario, & divini decreti constitutus, debet esse
perfectio: Ergo si ille potuit deficere, & non ef-
fe in Deo, aliqua perfectio potuit Deo deesse;
quod tamen Adversarij admittunt, ne
incidant in sententiam quam Caietano attribu-
unt imo reputant absurdum, & fidei parum con-
sonum. Consequentia patet: Antecedens in quo
posita est difficultas probatur, primo quia omnis
realitas absoluta, sub conceptu entitatis & rea-
litas, est formaliter perfectio: Sed entitas ista
modalis, est entitas absoluta: Ergo est perfectio
formaliter.

Secundo, Huiusmodi entitas est actualitas vo-
luntatis divinæ, ut libera in actu primo, illam
in actu secundo liberè volentem constituens:
Sed actualitas, ut talis, est perfectio formaliter:
Ergo entitas ista modalis formaliter est perfe-
ctio.

Confirmatur, & magis explicatur hæc ratio:
Entitas illa modalis ponitur in voluntate divi-
na, ut Deum constituat in actu secundo liberè
volentem creaturas: Sed Deus constituitur li-
ber in actu secundo, & volens creaturas, per ali-
quam actualitatem scilicet per tendentiam ac-
tuale, vitalem, & affectivam in illas: Ergo
entitas illa modalis addit aliquam actualitatem,
& consequenter aliquam perfectionem volun-
tati divinæ: unde si talis modus potuit deficere,
seu non esse in voluntate divina, manifestum
est, aliquam perfectionem posse, vel potuisse
Deo deesse, quod repugnat actui puro, & enti
infinite perfectio.

Respondent Adversarij: modalem istam en-
titatem, esse quidem perfectionem formaliter,
non tamen ratione distinctam à perfectione
actus necessarij; ut plures non improbabili-
ter docent de divinis relationibus, mod nempe ra-
tione sui dicant perfectionem, non tamen distin-
ctam in ratione perfectionis, à perfectione ab-
soluta essentia, etsi in ratione entitatis virtuali-
ter distinguatur ab illa. Cujus rationem reddit
Salas sequutus Fonsæm, quia scilicet modus
iste realis supponit naturam divinam infinite
perfectam; & ideo quamvis perfectionem dicat,
non dicit tamen perfectionem superadditam, &

virtualiter à perfectione actus necessarii distinctam.

¶ Sed contra primò: Attributa divina supponunt naturam divinam, in propria linea naturæ infinite perfectam; & tamen, hoc non obstante, illi superaddunt aliquam perfectionem, virtualiter & ratione distinctam, ut communiter docent Theologi: Ergo similiter quamvis entitas illa modalis, quæ secundum Adversarios constituit actum Dei liberum, supponat naturam divinam infinite perfectam, hoc tamen non impediet, quin ei superaddat aliquam perfectionem virtualiter distinctam.

Secundò, Licet divina essentia supponatur infinitæ entitatis, modus ille realis superaddat entitatem, ratione distinctam ab entitate essentia: Ergo licet supponatur infinitæ perfectionis, superaddat perfectionem ad perfectionem essentia.

Tertiò, Modalis ista entitas superaddit actualitatem, est enim ultima actualitas voluntatis divinæ ut liberæ, sicut entitas actus necessarii est ultima actualitas voluntatis divinæ sub conceptu naturæ: Sed actualitas idem est quod perfectio, ut antea dicebamus: Ergo superaddit perfectionem.

¶ Dices: Origines activæ in personis Sanctissimæ Trinitatis, cum consistant in actione, addunt actualitatem supra lineam absolutam, & tamen, in frequentiori Thomistarum sententia, perfectionem non addunt: Ergo ex eo quod entitas modalis constituens decretum liberum, addat actualitatem supra volitionem necessariam, non sequitur addere perfectionem.

Respondeo primò, negando Antecedens, nam licet origines activæ in actione consistant, non tamen consistunt in actione distincta pro recto ab actibus absolutis, sed in actibus absolutis, connotatis relationibus: unde quamvis sint operationes, non addunt actualitatem supra actus absolutos.

Secundò responderi potest, quod sicut est peculiare in linea relativa, quod entitatem addat, & non addat perfectionem; quia non exprimit ordinem ad existentiam, vel ad subiectum cui convenit; ita est peculiare in hac linea, ut nec tendentia actualis notionalis, intellectiva, aut volitiva, & quæcumque alia actualitas relativa, nullam exprimat vel addat perfectionem ad lineam absolutam.

§. IV.

Ad respectum rationis confugientes impugnantur.

¶ Dico quintò: Actum Dei liberum non constituit per respectum rationis ad creaturas.

Probatur: Vel talis respectus sumitur fundamentaliter, vel formaliter? Si primo modo sumatur, restat explicare quodnam sit ejus fundamentum, an sit quid Deo extrinsecum vel intrinsecum, creatum vel increatum, defectibile vel indefectibile &c. Et sic recurrunt omnes difficultates propositæ. Si verò secundum dicatur, in contrarium militent plura & efficacia argumenta.

In primis enim decretum Dei liberum, est quid reale & non fictum, & vera ac realis causa creaturarum: Ergo non potest constitui per aliquam formam rationis, ab intellectu constitutam, & à parte rei non existentem.

A Secundò, Ab æterno Deus dicitur liberè volens creaturas, & tamen ab æterno non est respectus rationis in Deo, cum intellectus creatus sit in tempore, & increatus non formet entia rationis, ut suppono ex Logica, & constat ex dictis Tractatu præcedenti.

Tertiò, Dato quod intellectus divinus formaret entia rationis, non tamen fabricare posset respectum constituentem liberum Dei decretum: vel enim illum fabricaret per actum liberum, vel per necessarium? Non secundum, alias respectus ille esset necessarius Deo, & consequenter decretum non esset liberum: Non primum, nam omnis actus liber intellectus divini, decretum liberum voluntatis constitutum supponit, cum libertas intellectus, ex libertate voluntatis oriatur: Ergo &c.

Quartò, Voluntas non redditur liberè volens per intellectum, vel effectum illius, sed per aliquid ab ipsa procedens: Sed respectus rationis ad creaturam, à voluntate divina formari nequit: Ergo nec actus liber Dei per illum constituitur.

Quintò, adversus hanc sententiam militat hoc argumentum, quod proponit Basilii Legionensis loco supra citato, & cuius solutionem se nunquam vidisse vel audisse testatur. Deus in re est actu volens: Ergo in re est omne necessarium ut actu sit volens: At respectus rationis non existit formaliter in re: Ergo non est necessarius, ut Deus sit volens actu.

Denique, Scriptura variis in locis asserit, liberà Dei voluntate omnia constitui & mutari, ac totam vim providentiæ & rerum universi feriem docet pendere à liberis Dei decretis; & SS. Patres, præsertim Augustinus & Thomas, Tract. præcedenti citati, affirmant Deum in suis decretis futura contingentia cognoscere: Ergo absurdum videtur talia decreta in mea entia rationis resolvere.

§. V.

Vera sententia statuitur, & explicatur.

D I cet in hac materia difficile non sit alioquin sententias impugnare, & ostendere quid non sit liberum Dei decretum, veram tamen proferre & explicare sententiam, & declarare in quo consistat libera Dei volitio, & quid ad perfectiones Dei necessarias superaddat, difficultum, & ferè impossibile Theologis semper visum est. Ut tamen aliquantulum hoc sacratissimum ænigma possit intelligi, & perfecta Dei libertas, cum ejus immutabilitate conciliari, antequam nostram sententiam declarem, breviter hinc resumenda sunt ea quæ §. præcedentibus fuisse ostendimus & exposuimus.

E Constat ergo primò ex dictis supra, actum Dei liberum non superaddere ad perfectiones necessarias, perfectionem aut entitatem ratione ab illis distinctam; quia de ratione formæ constitutiva liberum Dei decretum, est quod potuerit deficere, seu non esse in Deo; nempe si noluisse quod voluit, aut voluisset quod noluit, aut à volitione vel nolitione libera suspensus mansisset, quod esse possibile ostendimus antequam nullam autem perfectionem, vel entitatem potuit Deo deficere; alioquin Deus potuisset mutari, ut ostendimus: Ergo actus liber Dei non constituitur per aliquam perfectionem aut entitatem, ad perfectiones necessarias Dei superadditam.

Constat

Constat præterea, actum Dei liberum non superaddere actui necessario solum terminum, aut solum respectum rationis ad creaturas: superaddit enim id à quo ut à forma, vel à complementum forme provenit denominatio liberè volentis creaturas; hæc autem cum sit realis, non potest desumi à respectu rationis, & cum sit intrinseca, & ab æterno Deo conveniens, non potest per à creaturam in tempore producta, vel ab actione transeunte per quam fuit producta: Ergo actus liber Dei non superaddit ad perfectiones necessarias solum terminum, vel objectum, vel solum respectum rationis: debet ergo aliquid aliud superaddere, quod non sit Deo purè extrinsecum, sed intrinsecum, & quod tamen potuerit deficere, seu illi non convenire. Pro cuius declaratione, & veræ sententiæ explicatione.

Dico ultimum: Actum liberum superaddere ad perfectiones necessarias terminationem ratione constitutam, sub conceptu terminationis, & potius defectibilem, ac proinde actum liberum consistere in actualitate actus necessarii, ut ad creaturas liberè terminata.

Substantiam huius conclusionis, etsi non ita explicatam, tenent communiter Discipuli D. Thomæ, eamque docuerunt Capreolus & Ferrariensis ubi supra, asserentes decretum liberum constitui per respectum rationis, non pro formalis, sed pro fundamento respectus, ut eos attente legentibus manifestum erit: hoc autem fundamentum nihil aliud esse potest, quam talis terminatio, ut Ferrariensis clarè expressit, his verbis: *Licet enim velle divinum sit in se necessarium, quod tamen ad creaturas terminetur, est voluntarium & liberum.* Sic Cajetanus venit interpretandus, quando asserit quod actus liber Dei dicat perfectionem extensivam, potentem deficere: solum enim intendit illam posse, vel potuisse deficere, in ratione terminationis, non autem in ratione entitatis, aut perfectionis. In eandem sententiam incidere videntur omnes illi Auctores, qui licet ad explicandam divini decreti constitutionem, ad extrinsecum objectum confugiant, illud tamen non pro forma partiali & inadæquate assignant, sed solum in obliquo, & terminativè docent ingredi ejus constitutionem.

Denique hunc modum explicandi libertatem Dei, ut probabilem, & menti ac doctrinæ D. Thomæ consonum, defendunt Salmanticenses hic disp. 7. dubio 2. eumque ut probabiliorē elegit illustrissimus Dominus Godoy, Episcopus Oxoniensis, in manuscriptis tractatibus de voluntate Dei, cuius vestigiis inherentes, illum etiam ut probabiliorē amplectimur. Unde

Probatur primò conclusio ex D. Thoma 1. contra Gentes cap. 8. ubi hæc scribit: *Voluntas Dei uno & eodem actu vult se & alia, sed habitudo ejus ad se, est necessaria & naturalis; beatitudo autem ejus ad alia, est secundum convenientiam quandam, non quidem necessaria & naturalis, neque violenta, aut immutabilis, sed voluntaria.* Ex quo testimonio dupliciter suaderi potest conclusio. Primò, quia libertas Dei, secundum D. Thomam, non consistit in indifferentia ad plures actus distinctos; nam (ut inquit S. Doctor) *eodem actu vult se, & alia à se.* Ergo in eodem actu debemus propter sui eminentiam assignare & rationem necessariam, & rationem liberam: Ergo idem actus ut terminatus ad Deum, est necessarius, & ut terminatus ad creaturas, est liber; & consequenter actus liber non addit actum,

sed terminationem ad creaturas.

Secundò, In eodem actu distinguit D. Thomas duas habitudines, penes quas distinguit actum necessarium à libero: Sed tales habitudines aliud esse nequeunt, quam diversæ terminationes, quæ à nobis concipiuntur ad modum habitudinis: Ergo per diversas terminationes distinguuntur. Major constat ex littera, Minor autem probatur. Habitudo actus divinæ voluntatis ad suam bonitatem, non est habitudo, seu relatio realis, vel rationis; aliàs volitio necessaria Dei, per respectum realem, vel rationis, formaliter constitueretur, quod nullus unquam dixit: Ergo pariter habitudo seu tendentia actus voluntatis divinæ liberæ ad creaturas, non est respectus realis, vel rationis, sed terminatio realis voluntatis divinæ, concepta à nobis ad modum habitudinis, de qua asserit D. Thomas quod est voluntaria, & consequenter potens deficere: Ergo ex D. Thoma ratio formalis constituens actum liberum, est realis terminatio voluntatis Dei ad creaturas.

Probatur secundò conclusio ratione fundamentali. Actus liber Dei, cum sit immanens, & vitalis, realiter & intrinsecè est in Deo, ac proinde per aliquid illi intrinsecum, & cum voluntate divina realiter identificatum constitui debet; & cum aliunde possit, vel potuerit in Deo non esse (alioquin non esset liber, sed necessarius) superaddere debet ad perfectiones Dei necessarias aliquid defectibile secundum aliquam rationem: Sed non secundum rationem perfectionis & entitatis, ut constat ex supra dictis: Ergo saltem secundum rationem intrinsecam terminationis. Et ita actus liber Dei consistit in terminatione ad creaturas existentes, vel futuras, defectibili sub ratione puræ terminationis, & indefectibili sub ratione entitatis & perfectionis.

Dices cum Gonzale hic disp. 61. & quibusdam aliis Recentioribus Thomistis, quod licet constitutum divini decreti possit, vel potuerit deficere, seu non esse in Deo; non tamen requiritur quod potuerit deficere secundum aliquam rationem intrinsecam, & secundum id quod dicit in recto; sed sufficit quod potuerit deficere secundum aliquid extrinsecum, & ex parte illius quod importat in obliquo.

Sed contra: Constitutum decreti liberi potuit Deo deficere sub earatione, quæ ipsum constituit volentem creaturas existentes aut futuras: Sed Deum sic volentem constituit aliquid ipsi intrinsecum, ut supra ostendimus: Ergo potuit deficere secundum aliquam rationem intrinsecam.

Confirmatur: Effectus vel quasi effectus divini decreti potuit non esse in Deo, secundum rationem aliquam intrinsecam: Ergo forma præstans prædictum effectum, vel quasi effectum formalem, deficere potuit secundum aliquam rationem intrinsecam. Antecedens constat, nam Deum esse liberè volentem creaturas, quod est effectus, vel quasi effectus formalis decreti liberi Dei, est aliquid Deo intrinsecum, & potuit non esse in Deo, cum Deus potuerit non velle creaturas. Consequentia verò probatur primo: Nam si iste effectus formalis, non obstante quod sit aliquid divinum, & cum perfectionibus necessariis intinè identificatum, potuit deesse Deo, secundum aliquam rationem intrinsecam etiam forma quæ illum præstat, licet divina & increata sit, & cum perfectionibus necessariis identifica-

et in Bibli
thea

ta, nihilominus deesse poterit secundum aliquem conceptum intrinsecum.

Secundo, A forma sub omni conceptu intrinseco necessaria, non potest praestari effectus formalis voluntarius, liber & potens deficere secundum conceptum intrinsecum.

Tertio, Effectus formalis nihil aliud est quam forma subiecto communicata: Ergo si effectus formalis potest deficere secundum aliquam rationem intrinsecam, aliquid intrinsecum debet posse deficere.

Deinde contra eandem responsionem principaliter arguitur. Decretum liberum est Deo ratio cognoscendi creaturas existentes aut futuras secundum aliquam rationem intrinsecam, ut fuisse ostendimus in Tractatu de scientia Dei; Sed

Disp. 4. Art. 5. non secundum rationem intrinsecam, quoad intrinsecam necessariam: Ergo quoad intrinsecam liberam, & consequenter quoad intrinsecam potentem deficere, & non solum quoad extrinsecam & in obliquo importata.

69 Confirmatur & magis illustratur hac ratio. Ratio cognoscendi creaturas existentes & futuras, debet esse libera, ac proinde defectibilis sub ea ratione & conceptu, sub quo est ratio illas cognoscendi: Sed non est ratio cognoscendi creaturas existentes, vel futuras, formalitas intrinseca, secundum id quod in obliquo, & terminative importat, sed secundum id quod importat intrinsece & in recto: Ergo ut hic debet esse libera, & defectibilis. Minor constat, nam quod in obliquo importat, est creatura existens vel futura: At hac non est Deo ratio cognoscendi, sed tantum res cognita: Ergo decretum liberum non est Deo ratio cognoscendi creaturas, secundum id quod in obliquo & extrinsece importat. Major etiam non minus nota esse videtur: si enim sub ea ratione sub qua decretum est medium cognoscendi creaturas, non sit liberum sed necessarium, non erit medium ad liberam sed necessariam cognitionem.

70 Denique suaderetur conclusio. Defectibilitas terminationis sub conceptu intrinseca terminationis, absque defectu entitatis & perfectionis, nullam arguit imperfectionem in Deo; & alias illa admissa optime salvatur libertas divinae volitionis: Ergo admitti debet. Consequentia patet, Antecedens verò, praeterquam quod ex objectionum solutione constabit, breviter suaderetur. Solus perfectionis aut entitatis defectus, imperfectio est: Sed defectibilitas sub conceptu purae terminationis, nec perfectionis, nec entitatis defectum importat, ut constabit ex infra dicendis: Ergo nullam in Deo imperfectionem arguit.

71 Confirmatur: Ex defectibilitate illius terminationis intrinseca, sub conceptu purae terminationis, nulla potest inferri mutabilitas in voluntate divina: Ergo admittenda est. Consequentia patet: idcirco enim rejicitur perfectio vel entitas à Deo defectibilis, quia ex illa sequitur realis mutatio, vel mutabilitas in ea, ut supra arguebamus. Antecedens verò probatur: Mutatio est transitus de non esse ad esse, vel de esse ad non esse; & consequenter petit adventum vel carentiam formae sub conceptu essendi, ac proinde sub ratione entitatis, & perfectionis: Ergo terminatio defectibilis solum sub conceptu terminationis, & indefectibilis sub conceptu entitatis, nullam infert mutationem vel mutabilitatem in Deo.

Quod potest illustrari & confirmari ex myte-

ria Incarnationis. Nam quia subsistentia divina habet exercitium terminandi intrinsece naturam humanam, sine additione novae entitatis aut perfectionis, licet eam desineret terminare, non propterea mutaretur, quia nihil entitatis vel perfectionis deperderet, sed solum desineret habere exercitium quod antea habebat. Idem proportionaliter dicendum est de divino decreto.

§. VI.

Solvitur ratio dubitandi initio proposita.

EX his habes solutionem ad principalem dubitandi rationem, §. 1. sub hac forma propositam. Actus liber ex proprio conceptu petit quod deficere possit: Sed nihil voluntati divinae intrinsecum potuit deficere: Ergo in nullo intrinseco voluntati divinae, decretum Dei liberum consistere potest. Concessa enim Majori, distinguenda est Minor: Nihil Deo intrinsecum potuit deficere sub conceptu entitatis & perfectionis, concedo Minorem: Sub conceptu purae terminationis, nego Minorem & Consequentiam.

Dices, Terminatio illa sub conceptu terminationis, est entitas divina intrinseca Deo: Sed potuit deficere sub conceptu terminationis: Ergo etiam sub conceptu intrinseca entitatis; vel si sub conceptu entitatis indefectibilis est, non potest esse defectibilis sub conceptu terminationis.

Respondeo distinguendo Majorem: Est entitas divina explicitè, absque distinctione virtuali ab illa, nego Majorem: implicitè, & ab illa virtualiter distincta, concedo Majorem; & concessa Minori, nego Consequentiam. Itaque quavis terminatio libera, sub conceptu terminationis, sit implicitè entitas divina, non tamen explicat conceptum divinae entitatis, ab illoque distinguitur virtuali distinctione: quae distinctio sufficiens est, ut quavis deficiat, vel possit deficere sub conceptu terminationis, non deficiat, nec deficere possit sub conceptu entitatis. Sicut quavis deformitas peccati implicitè importet conceptum entitatis positivae, quia tamen praedictum conceptum non explicat, sed ab illo distinguitur, penes implicitum & explicitum, stat optimè deformitatem peccati causari à Deo sub conceptu entitatis, absque eo quod ab illo causetur sub conceptu deformitatis. Unde sicut ista consequentia non valet: Deformitas peccati sub conceptu deformitatis, est entitas positiva: Sed omnis entitas positiva causatur à Deo: Ergo deformitas sub conceptu deformitatis à Deo causatur: ita ob similem defectum, consequentia facta non tenet.

Instabis, Terminatio ista libera, esto non explicet, implicat tamen conceptum realis entitatis: sicut enim ens creatum transcendit omnes entitates, formalitates & modos in creaturis repertos, ita ens divinum in omni praedicto Dei per transcendentiam includitur: Ergo non stat illam esse defectibilem, sub conceptu terminationis, & non sub conceptu entitatis. Consequentia videtur manifesta, Tum quia impossibile est quod aliqua ratio inferior sit defectibilis, nisi etiam praedicatum superius in ea transcendentialiter inclusum possit deficere: Tum etiam, quia filiatio, sub conceptu filiationis, dicit implicitè entitatem divinam ut praedicatum transcendens & alias sub conceptu filiationis non convenit

Patri.

Patris, nec etiam illi convenit sub conceptu entitatis, sed aliqua entitas relativa deficit illi: Ergo & terminatio libera implicans entitatem divinam potuit Deo deficere, potuit etiam illi deficere entitas implicata.

Respondeo concedendo Antecedens, negando Consequentiam. Ad primam probationem distinguo Antecedens: Quando praedicatum superius finitum est, & multiplicatum in inferioribus, transeat Antecedens: Quando est infinitum, & non multiplicatum in illis, nego Antecedens & Consequentiam. Nam entitas divina quae in terminatione libera implicata invenitur, infinita est, & eadem re & ratione cum entitate divina, terminatione necessaria implicata; & ideo licet deficiat, vel defectibilis sit libera terminatio sub conceptu terminationis, entitas tamen divina illam implicans, manet omnino indefectibilis sub conceptu entitatis.

Ad secundam probationem distinguo Antecedens: quia illam implicat praecise, nego Antecedens: quia illam implicat & multiplicat, concedo Antecedens, & nego Consequentiam. Itaque in filiatione divina implicatur entitas divina, & multiplicatur ratione oppositionis relativa, ideoque non stat filiationem deficere Patri, nisi etiam deficiat ratio entitatis sub conceptu filiationis implicata. In nostro autem casu non multiplicatur entitas inclusa in terminatione libera, sed eadem entitas adhuc per rationem, in terminatione libera & necessaria invenitur.

Urgebis: Non stat multiplicari per rationem differentias contractivas, nisi ratio transcendens in illis multiplicetur, saltem per rationem: Sed terminatio libera differt ratione a terminatione necessaria: Ergo entitas divina in terminatione libera inclusa, ratione distinguitur ab entitate divina inclusa in terminatione necessaria.

Respondeo primo: Terminationem liberam & necessariam non differre inter se distinctione specifica, & distincte differentiae, sed distinctione exercitii secundarii a primario, provenientium ab eadem forma, ut infra exponemus.

Respondeo secundo distinguendo Majorem: Quando ratio communis & transcendens non est immita & eminenter multiplex, concedo Majorem: Quando est infinita & multiplex aequaliter seu eminenter, nego Majorem; & concedo Minori, nego Consequentiam. Nam sicut natura divina propter sui infinitatem identificatur realiter, imò & ratione nostra includitur in divinis relationibus quae realiter distinguuntur, absque eo quod in illis realiter multiplicetur: ita ratio entitatis divina poterit per transcendendam in terminationibus ratione distinctis includi, absque eo quod in illis ratione multiplicetur.

Dices: Ex hac solutione sequitur attributa divina non distingui virtualiter in ratione entitatis, nec entitatem divinam ratione in illis multiplicari: Consequens est falsum: Ergo &c. Fallitas Consequentis constat, Tum quia attributa addunt entitatem, imò & perfectionem supra divinam essentiam; quae additio non stat absque multiplicatione entitatis, saltem per rationem. Tum etiam, quia entitas divina transcendens multiplicatur realiter in divinis relationibus, quia relationes distinguuntur realiter: Sed attributa divina distinguuntur virtualiter, & ratione ratiocinata: Ergo entitas divina transcendens, multiplicatur ratione & virtualiter in illis. Sequela verò probatur: Terminatio libera virtua-

liter & ratione distinguitur a terminatione necessaria; & tamen asserimus entitatem divinam transcendentem, non multiplicari virtualiter & ratione in istis terminationibus, quia est infinita: Ergo quamvis attributa distinguantur inter se virtualiter, & ratione ratiocinata, entitas divina in illis inclusa, propter suam infinitatem non multiplicabitur virtualiter.

Respondeo negando sequelam, nam licet infinitas rationis transcendens sit sufficiens ratio, ut quandoque multiplicatis differentiis, aut modis contractivis, ratio ipsa transcendens non multiplicetur in illis; non tamen petit positive nunquam multiplicari, sed quandoque multiplicari permittit. Ratio autem quare attributa addant entitatem ratione distinctam ab entitate naturae divinae, & entitas divina in illis ratione multiplicetur, & non in nostro casu, est quia attributa, v. g. intellectus & voluntas, sunt necessaria ad esse naturae divinae, unde illis deficientibus aliqua ratio entis naturae divinae deficeret, ex quo inferretur addere entitatem ratione distinctam ab entitate naturae: terminatio autem libera non est necessaria ad esse aut ad bene esse divinae entitatis, & inde colligimus non addere entitatem supra entitatem actus necessariam, per rationem entis divini, in terminatione libera & necessaria multiplicari virtualiter & ratione.

§. VII.

Cetera argumenta solvuntur.

Prater instantias §. praecedenti contra resolutionem nostram propositas & solutas, plures aliae fieri possunt, quas breviter hic proponemus ac diluimus.

Arguitur ergo primo: Actus liber addit supra necessarium aliquid reale: Ergo addit aliquam quidditatem realem: Ergo aliquam essentiam, & consequenter aliquam entitatem, vel saltem formalitatem.

Confirmatur primo: Id quod addit non est nihil: Ergo est aliquid, non enim datur medium inter aliquid & nihil: Sed non est aliquid constitutum: Ergo est aliquid reale: Ergo id quod addit est aliqua realis essentia, & consequenter est entitas addita sub ratione entitatis, vel saltem sub ratione formalitatis.

Confirmatur secundo: Id quod addit est aliqua essentia, alias esset nihil: Sed id quod addit potuit deficere Deo: Ergo potuit Deo aliqua essentia deficere, & consequenter aliqua entitas, vel saltem aliqua intrinseca formalitas.

Confirmatur tertio: Id quod additur, distinguit actum liberum ab actu necessario: Ergo constituit actum liberum in ratione liberi, cum idem sit constitutum & distinctivum: Sed quod aliquid constituit, debet esse aliqua essentia, & consequenter aliqua entitas, vel saltem formalitas. Ergo & id quod actus liber addit supra necessarium.

Propter haec argumenta, aliqui concedunt actum liberum addere ad necessarium formalitatem realem, defectibilem sub conceptu formalitatis, & non solum sub conceptu purae terminationis.

Sed haec solutio displicet, cum enim separabilitas sit signum distinctionis, ut supra ostendimus, ex hac responsione sequitur, terminationem liberam distingui a necessaria, distinctione reali

Ee e for-

formalis; quæ tamē distinctio communiter negatur à Discipulis D. Thomæ; & esto admittatur in rebus creatis, non tamen conceditur inter prædicata divina, eo quod divina formalitas non minùs sit infinita in ratione formalitatis, quàm divina entitas in ratione entitatis, ut in Tractatu de attributis, agendo de distinctione divinorum attributorum, fusè exposuimus.

Diff. 3.
art. 2.

Addo, quod formalitas idem est quod essentia & quidditas: unde repugnat quod terminatio libera divinæ voluntatis, sit defectibilis sub conceptu formalitatis, nisi etiam sit defectibilis sub conceptu essentia & quidditatis: hac ergo solutione rejecta,

82. Respondeo ad argumentum, aliquid esse passionem entis, sive qualiter prædicatur de aliquo ens, prædicatur etiam aliquid: sicut ergo terminatio divina est superaddita terminatio, & non superaddita entitas, quamvis talis terminatio entitas & realitas sit: ita etiam terminatio superaddita sub ratione quidditatis: ex quo tantum sequitur, deesse potuisse Deo aliquam realem quidditatem, non tamen sub conceptu quidditatis, sed sub conceptu terminationis. Unde

Ad primam confirmationem dicatur, nihilo non solum opponi exprimens, sed etiam imbibens, & implicite includens quidditatem realem: Unde cum terminatio superaddita imbibat quidditatem realem, quamvis illam non explicet, nec superaddat, non sequitur esse nihil.

Ad secundam, distinguo Majorem: Est aliqua essentia superaddita & distincta, sub conceptu essentia, ab essentia actus necessarij, nego Majorem. Est aliqua essentia superaddita, & distincta sub conceptu terminationis, concedo Majorem; & sub eadem distinctione Minoris, distinguo similiter Consequens.

83.

Ad tertiam, distinguo Antecedens: distinguo actum liberum à necessario, distinctione essentia ab essentia, nego Antecedens: distinctione diversi exercitii ejusdem essentia, concedo Antecedens, & distinguo Consequens: constituit actum liberum in ratione essentia, nego Consequentiam: in ratione diversi exercitii ejusdem essentia, concedo Consequentiam, & distinguo Minorem subsumptam: quod constituit in essentia, concedo Minorem, in exercitio essentia, nego Minorem & Consequentiam.

Dicimus itaq; terminationem liberam & necessariam, non differre inter se tanquam duas differentias constituentes duas species, sed quasi duo exercitia ejusdem formæ; eoq; ferè modo quo in rebus creatis, extensio in ordine ad se, & extensio in ordine ad locum inter se differunt. Quare sicut hi duo effectus formales ab eadem forma, & consequenter ab eadem entitate omnino immultiplicata proveniunt; ita & in Deo terminatio voluntatis divinæ ad bonitatem increatam, quæ actum necessarium constituit, & terminatio ad creaturas, per quam actus liber constituitur, ab eadem entitate increata, etiam per rationem immultiplicata, præstantur.

84.

Secundò contra eandem conclusionem principaliter arguitur. Id quod est essentialiter Deus, necessario existit, & proinde non potest deficere: Sed terminatio divinæ voluntatis ad creaturas est essentialiter Deus: Ergo necessario existit, & indefectibilis est; & consequenter in illa non potest formaliter consistere liberum Dei decretum, cum actus liber ex proprio conceptu petat quod deficere possit.

A Respondeo distinguendo Majorem: Necessario existit, sub conceptu entitatis & perfectionis concedo Majorem: sub conceptu terminationis, nego Majorem: & concessa Minore, distinguendum est Consequens distinctione Majoris. Licet enim entitas terminationis libera necessario existat, exercitium tamen illius necessarium non est, sed potest, vel potuit Deo deficere.

Instabis: Si talis terminatio non existat necessario in Deo, sed possit, vel potuerit illi deficere sequitur Deum posse, vel potuisse mutari: Consequens est falsum: Ergo & Antecedens. Probatur sequela, mutari nihil aliud est quàm aliter se habere intrinsecè ac prius: Sed si talis terminatio non existat necessario in Deo, sed possit, vel potuerit illi deficere, Deus potest, vel potuit aliter se habere intrinsecè ac prius: Ergo potest, vel potuit mutari.

Respondeo negando sequelam Majoris, ad cuius probationem, distinguo Majorem: mutare nihil aliud est quàm aliter se habere ac prius, per acquisitionem novæ formæ, entitatis, aut perfectionis, concedo: per solam novam terminationem, nego. Solutio patet ex suprà dictis.

Urgebis: Talis terminatio, etiam sub ratione terminationis, dicit perfectionem: Ergo si potuit Deo deficere sub conceptu terminationis, potuit etiam deficere sub conceptu perfectionis, & consequenter Deus potuit mutari. Utraq; hæc consequentia patet ex dictis: Antecedens vero, in quo est difficultas, probatur. Exercitium voluntatis Dei ut libera, reducens eam de actu primo ad actum secundum, est perfectio: Sed terminatio illa est exercitium voluntatis Dei ut libera, reducens illam de actu primo ad actum secundum: Ergo est perfectio.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius probationem distinguo Majorem: reducens de actu primo ad actum secundum entitativum, concedo Majorem: terminativum, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: est exercitium reducens de actu primo ad secundum, entitativum, nego Minorem: terminativum & denominativum, concedo Minorem, & nego Consequentiam.

Dices, Omnis actualitas est perfectio: Sed exercitium illud est actualitas: Ergo est perfectio. Respondeo distinguendo Majorem: Omnis actualitas entitativa concedo: terminativa nego. Hæc enim licet perfectionem implicet, ratione entitatis increata & infinita quam transcendentaliter includit, eam tamen formaliter non exprimit.

Arguitur tertio: Modus realis defectibilis entitativè, aut in ratione essentia, dicit imperfectionem, & ideo illum relegavimus à constitutione divini decreti: Ergo etiam terminatio intrinseca, in ratione terminationis intrinsecè defectibilis, imperfecta debet censerì, & consequenter à constitutione decreti relegari.

Respondeo concessa Antecedente, negando Consequentiam & paritatem. Ratio discriminis est, quia si modus realis quoad suam entitatem posset deficere, non esset identificatus cum sua existentia, nec esset ens à se, sed ab alio, & consequenter creatum, ut arguebamus contra Fontecam & Salaz. Ex eo autem quod terminatio intrinseca possit deficere sub conceptu intrinsece terminationis, non deficiente sub conceptu entitatis, non sequitur non esse à se, nec cum sua existentia non identificari, ac proinde ex hac defectibilitate, nulla imperfectio colligitur.

Di.

22 Dices: Ex eo quod modus quem Fonseca & Salazar superaddabant, debeat esse entitativè ens à se, collegimus fore entitativè indefectibilem, & e contra ex eo quod foret entitativè defectibilis, non fore ens à se, sed ab alio: Ergo ratio entis à se, defectibilitatem excludit: Sed terminatio libera, sub conceptu terminationis, est ens à se, id est, ens cum sua existentia: Ergo est indefectibile, etiam sub conceptu terminationis, vel si sub conceptu isto potest deficere, sub illo non est à se, sed ab alio, & cōsequenter imperfectiōe dicitur. Respondeo concedendo Antecedente, distinguendo Consequens. Excludit defectibilitatem, sub conceptu entitatis, concedo Consequentia: sub conceptu entitatis, concedo Conceptum entitatis, nego Consequentiam. Sicut enim ex eo quod omnis formalitas extra Deum sit ens ab alio, recte colligitur debere causari à Deo sub conceptu entitatis, non autem inferitur quod debeat à Deo causari sub omni conceptu implicante conceptum entitatis, ut supra dicebamus. Ita ex eo quod omnis divina formalitas sit ens à se, bene inferitur debere esse indefectibilem sub conceptu entitatis; non autem colligitur debere esse indefectibilem, sub omni conceptu implicante conceptum entitatis à se, & increatur: ex quo solum inferitur, terminationem liberam esse indefectibilem entitativè, non autem quod sit indefectibilis terminativè.

Denique contra eandem conclusionem arguitur. Ex nostra sententia sequitur, terminationem liberam realiter distinguì à terminatione necessaria: Consequens est falsum: Ergo & Antecedens. Probat sequela, separabilitas est lignum distinctionis: Ergo realis separabilitas realem distinctionem indicat, ut supra contra Fonseca & Salazar arguebamus: Sed terminatio libera est separabilis realiter, quoad sibi intrinseca, à terminatione necessaria, cū potuerit realiter quoad intrinseca Deo non convenire, & terminatio necessaria essentialiter illi conveniat: Ergo realiter ab illa distinguuntur.

31 Respondeo negando sequelam: Ad probationem, concedo Antecedente, distinguo Consequens: separabilitas realis entitativè, vel sub conceptu entitatis, concedo Consequens: non entitativè sed terminativè, vel sub conceptu terminationis implicantis conceptum entitatis, nego Consequentiam, & sub eadem distinctione minoris subsumpta, nego secundam Consequentiam. Solutio sufficienter patet ex dictis, nec majori indiget explicatione.

ARTICULUS III.

Alius modus probabilis explicandi actum liberum Dei.

§. I.

Explicatur sententia, & afferuntur rationes dubitandi.

36 PRæter modum explicandi quo sententiam communem Thomistarum defendimus, in quo Reverendissimi Magistri Godoy scriptis uti sumus, qui tamen non adeo probabilis multis visus est: alius est quem plures faciliorem existimant: Unde rogarunt me quidam, ut in hac quaestione celebri & perdifficili eis morem gererem, & alterum explicandi modum adungerem, ne quid in nostra Theologia ex communiori sententia Scholæ nostræ desiderari possit. Præmissa igitur primo explicandi modo, & in sua probabilitate relicto, alium adjungere placuit.

Altera igitur communior sententia inter Thomistas, aut potius alius explicandi modus, admittit actum liberum Dei esse ipsummet actum necessarium voluntatis divinæ, non tamen ut necessarius est, & respicit bonitatem divinam; sed ut terminatur ad creaturas, & eas cōnotat, à quibus cum omnino independens sit, eas summā indifferentiā, & omnino liberè respicit. Unde in actu libero Dei duo distinguenda sunt; alterum importatur in recto, & est ipse actus voluntatis divinæ secundum suam entitatem & perfectionem intrinsecam, quæ necessaria est: alterum verò importatur in obliquo, & sunt creaturæ quas producit, & quas ut effectus connotat. Sicut enim cum dicitur Deum unitum esse hypostaticè humanitati Christi, nihil aliud reperitur, quam ipsa persona divina, quæ importatur in recto, & humanitas Christi in obliquo, sine alia superaddita perfectione, quā persona divina uniat: ita intelligendum est, quod cum Deus dicitur liberè volens creaturas, nihil aliud etiam reperitur, præter ipsum actum voluntatis divinæ, qui summā actualitate terminatur ad creaturas, & eas connotat sine alia perfectione intrinseca, quā terminetur. Et potest esse aliud exemplum forsitan apertius in actione creativa Dei, seu creatione activa, sive pertineat ad intellectum, sive ad voluntatem, sive ad aliam potentiam executivā. Creatio enim activa nihil aliud est quam actus sive intellectus, sive voluntatis, ut connotat effectum productum, ita ut nihil aliud medium, nulla perfectio superaddita assignari debeat inter actionem Dei immutabilem, & effectum productum: ita etiam cum Deus dicitur liberè volens creaturas, nihil aliud admitti debet, præter ipsum actum voluntatis divinæ, secundum se immutabilem, invariabilem, indefectibilem, & creaturas quas producit, & tanquam effectus connotat.

Verum antequam hanc sententiam probemus prius afferenda sunt argumenta, quæ possunt obijci, & quibus impugnari solet; nam ut supra advertimus, hoc habet commune hæc quaestio cum mysteriis fidei, ut præcipua ac unica difficultas sita sit in solvendis rationibus & argumētis, quæ obijciuntur. Ea verò argumenta ferè eadem sunt quæ supra §. 1. contra sententiam Gonzalis obijcimus, quæ licet satis difficilia sint, ea tamen solvere conabimur, ut sententiæ quam hic explicamus, omnino sua probabilitas constet.

Omnia verò ad duo capita revocari possunt. Primum probat libertatem divinam debere consistere in aliqua perfectione superaddita actui necessario: quia actus liber, quā liber est, debet posse deficere, esse & non esse: Atqui actus voluntatis divinæ, necessarius secundum se, & quantum ad entitatem, non potest deficere: Ergo addenda est aliqua perfectio, intrinseca quidē, sed tamen quæ possit deficere: sicut servatā proportionem libertas creata est aliqua perfectio addita actui necessario, ipsi intrinseca, & tamen defectibilis.

Secundum verò, & quo primum confirmatur, probat directè non posse consistere in actu necessario; quia cum effectus & denominatio sit similis formæ, à qua oritur, impossibile videtur, quod actus voluntatis denominet & veluti efficiat volentē alio modo quàm sit. Ergo impossibile est, quod actus necessarius liberè volentē denomi-

net